

Tota la pilota en un museu

El Genovés (Costera) inaugura aquest mes d'abril el Museu de la Pilota, un recinte que conjuga tradició i modernitat per explicar els inicis i l'evolució de l'esport per excel·lència dels valencians. L'espai aspira a ser el punt de referència en un joc que, tot i que va incorporant progressivament altres generacions, necessita amb urgència aires nous i trencar fronteres.

Des d'aquest mes d'abril, professionals de la pilota valenciana, amateurs, aficionats de totes les edats –i també profans, per què no– tindran en el Museu de la Pilota del Genovés un punt de trobada per parlar, discutir, recordar o descobrir tot allò referent a la pilota valenciana, l'esport més antic que han practicat (i encara practiquen) els valencians.

El Museu, impulsat per l'Ajuntament de la localitat –que ha donat alguns dels més grans jugadors de la història de la pilota–, però, no pretén només aplegar l'evolució d'aquest esport tan peculiar, sinó també recuperar el seu passat per difondre'n les excel·lències i dignificar-lo socialment, en uns moments en què la pilota necessita adaptar-se als nous temps per sobreviure a un públic que envelleix a marxades forçades i a unes estructures encara ancorades en el passat.

Per això, la informació es barrejarà amb les activitats didàctiques, amb les imatges audiovisuals i amb la possibilitat de participar de manera interactiva en tota mena de propostes. Incloent-hi, com no podia ser d'una altra manera, algunes partides d'exhibició en el trinquet de la localitat, que s'ha restaurat després de molt de temps allunyat de l'activitat professional i que imposa la seua presència al llarg de tot el recorregut per les instal·lacions. “El que pretenem –explica el coordinador del Museu, David Sarasol– és que el visitant conega tot allò que envolta la pilota, tant des del punt de vista tècnic i professional com històric i social.”

Setze panells informatius s'encarregaran d'explicar les posicions per a colpejar la pilota, de descobrir tot allò que envolta una partida o d'ensenyar les maneres que tenen els jugadors de preparar-se les mans. Al mateix temps, una

gran quantitat de pilotes, guants i proteccions exposats en vitrines mostraran l'evolució d'un joc que, tot i que no ho sembla, almenys pel que fa al material, ha experimentat una notable modernització. “Quan nosaltres jugàvem –explica el Ferreret de Museros, que va estar en l'elit de la pilota als anys cinquanta i seixanta i que ha donat bona part del material que es podrà contemplar al Museu– només utilitzàvem els guants per escalfar. Després, ens els tréiem perquè d'aquesta manera podíem controlar millor el colp de pilota.” Lluny del que podria imaginar-se, però, les proteccions només resguardaven una part del palmell de la mà, que els jugadors reforçaven amb una carta de baralla, deixant els dits al descobert. I no ho feien perquè les pilotes foren precisament toves. “Quan et venia la pilota semblava que colpejares una pedra”, recorda el Ferreret.

A partir dels anys setanta, els jugadors començaren a reforçar la protecció de les mans amb uns didals que cobreixen les puntes dels dits i amb uns guants molt semblants als antics però que ara no es trauen en tota la partida. Tot això –guants, cartes i didals– pot ocupar perfectament un jugador durant una hora abans de començar la partida.

Bona part de la culpa d'aquesta minuciosa preparació la té la mateixa naturalesa de les pilotes, que encara avui s'elaboren de forma completament artesanal. Per això, el Museu dedica una part molt important a explicar el procediment de construcció d'aquestes esferes xicotetes i perfectes en totes les seues modalitats i que avui dia poden arribar a costar 70 euros. Pell, fil, agulla i borra són els únics materials necessaris en el cas de la més coneguda, la pilota de vaqueta. “Sense oblidar –pun-

A la imatge gran, façana del Museu de la Pilota del Genovés, un poble que ha donat algunes de les millors figures d'aquest esport. Les imatges menudes representen les eines que utilitzen els jugadors de pilota. De dalt a baix i d'esquerra a dreta, les espartenyas que s'utilitzaven antigament; les cartes que protegien el palmell dels jugadors; els guants; el procés d'elaboració d'una pilota de vaqueta, amb la pell i la borra; i figura de cartó-pedra en homenatge a Álvarez, de Carcaixent, un dels millors artesans de la pilota de vaqueta del País Valencià.

tualitza David Sarasol— la destresa de l'artesà, que en realitat és la que decidirà en última instància si la pilota bota bé o no i, per tant, si és apta o no per a jugar.”

Pilotes a banda, també s'hi poden veure espartenyas (les que antigament s'utilitzaven per jugar al carrer), pantalons, samarretes i algunes faixes, la marca per excel·lència de qualsevol jugador de pilota. Bona part d'aquesta vestimenta l'han cedida els mateixos jugadors de pilota. Alguns encara en actiu, i altres, com Genovés —considerat el millor jugador que ha donat la pilota valenciana en tots els temps— ja retirats.

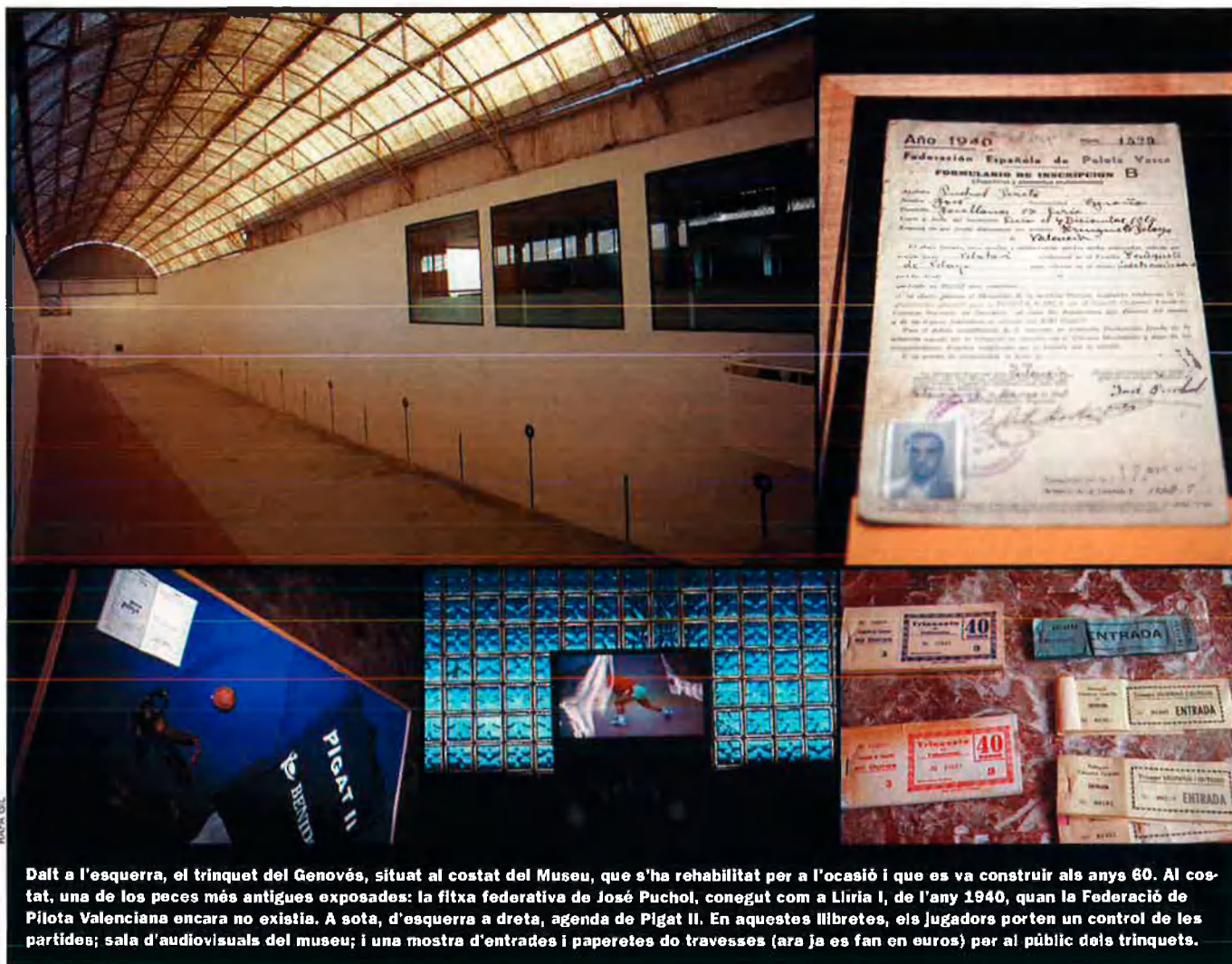
Les divertides reaccions davant totes aquestes relíquies —algunes realment curioses, com les del fill de Genovés, que en veure la samarreta extremadament arrapada al cos que lluïa son pare

als anys vuitanta va esclafir a riure— es barregen amb un impuls gairebé incontrolable per xafardejar en les agendes que tots els jugadors —d'abans i d'ara— utilitzen per a portar un control de les partides que han de jugar. “En algunes —conta David Sarasol—, al costat dels pobles on anaven a jugar cada dia, pots trobar també anotacions de compromisos personals, com ara bodes o cites. Fins i tot n'hi havia que s'anotaven el que cobraven en cada partida i al final de tot feien la suma.” “I també —afegeix el coordinador del Museu— hi ha casos com els de Genovés, en què és pràcticament impossible trobar un dia lliure.”

Al costat d'aquestes curiositats, el Museu ha seleccionat una àmplia bibliografia que es podrà consultar, tant en forma de llibres com d'articles periodístics amb la intenció, en vistes al

futur, d'informatitzar tot el recull de premsa per facilitar-ne les consultes. Aquesta part, pensada més per a experts i coneixedors de la pilota, es completa amb una zona didàctica projectada perquè els visitants, a través d'una sèrie de pantalles tàctils, puguin accedir a qualsevol tipus d'informació, des de la trajectòria d'un jugador fins a la normativa vigent sobre el joc de raspall o el currículum de la selecció autonòmica valenciana.

Tot plegat, juntament amb una galeria de trenta fotografies de les figures més destacades de la pilota dels darrers anys, ajuda el visitant a fer-se una idea de la dimensió social de la pilota, un joc que, de ser el més popular i practicat pels valencians, va arribar quasi a la desaparició en el moment que la televisió —i per tant les retransmissions de fut-

Dalt a l'esquerra, el trinquet del Genovés, situat al costat del Museu, que s'ha rehabilitat per a l'ocasió i que es va construir als anys 60. Al costat, una de les peces més antigues exposades: la fitxa federativa de José Puchol, conegut com a Liria I, de l'any 1940, quan la Federació de Pilota Valenciana encara no existia. A sota, d'esquerra a dreta, agenda de Pigat II. En aquestes llibretes, els jugadors porten un control de les partides; sala d'audiovisuals del museu; i una mostra d'entrades i paperetes de travesses (ara ja es fan en euros) per al públic dels trinquets.

bol— va passar a ocupar preferentment el temps lliure dels treballadors que cada vesprada, religiosament, acudien al trinquet. “Abans de l’aparició de la televisió —recorda el Ferreret de Museros— només hi havia un vici: el de la pilota. Els partits televisats ho van canviar tot i els trinquets van començar a buidar-se.” Sobretot d’espectadors, però també de tots els xiquets que, en lloc d’anar al trinquet en sortir de l’escola, començaven a pegar puntellons a una altra pilota —aquesta més gran— perquè era el que els seus ídols feien a la televisió.

Aquesta situació s’ha prolongat, amb alguns daltabaixos, fins a l’actualitat. De fet, tot i que la pilota valenciana, en totes les seues modalitats, és un esport de gran espectacularitat i d’una enorme bellesa plàstica en tots els seus movi-

ments, és un gran desconegut per a gran part de la societat valenciana. Per això, el Museu de la Pilota del Genovés vol aprofitar el vessant didàctic amb l’objectiu de connectar amb les noves generacions. “Si no aconseguim que els joves s’impliquen en el joc —es lamenta Sarasol— no tenim res a fer.”

En aquest sentit, en els darrers mesos han començat a sorgir algunes iniciatives, Museu a banda, adreçades a traure la pilota d’aquesta mena de forat negre. La Universitat Politècnica de València, per exemple, acaba d’inaugurar unes instal·lacions esportives que inclouen un trinquet per donar cabuda a l’afició dels universitaris i també a algunes partides d’exhibició. Al mateix temps, la Conselleria d’Educació, responent finalment a una reivindicació de molts anys, s’ha compromès a introduir els

trinquets en tots els col·legis de nova construcció que es preveuen en el mapa escolar i que superen els dos-cents.

I com a colofó a tota aquesta política —de moment, d’intencions—, la construcció de la Ciutat de la Pilota, un altre dels projectes faraònics de la Generalitat Valenciana que vol convertir Montcada (Horta), seu del complex, en el centre mundial del joc.

Totes aquestes mesures, sobretot la introducció d’aquest esport a les escoles, porten, sense dubte, a un optimisme generalitzat. Amb tot, però, la pilota encara ha de recórrer molt de camí, no ja per tornar a convertir-se en l’esport de masses que va ser fins als anys 50, sinó simplement per a assegurar-se la supervivència.

Rosanna Melià